

мышления заключается в ее междисциплинарном характере, что затрудняет ее решение, но оставляет статус актуальной проблемы, разработки по решению которой до сих пор проводят. Использован системный подход к анализу основных положений концепции критического мышления.

Ключевые слова: критическое мышление, логика, критерии мышления, процедура принятия решений, образование.

Ushchapovska A. V. The problem of identifying the concept of critical thinking

The purpose of the study the problem of identifying the concept of critical thinking is the definition of the concept in the field of contemporary knowledge. The analysis determined that the concept of critical thinking continues to develop in several directions: the logical and educational. Found that in the logical direction we study the formal methods which used by critical thinking to analyze and interpret the natural reasoning. Within the educational direction, there are researches to justify critical thinking as an independent discipline. Critical thinking skills requires a reflection in its own mental activity, and the ability to work with concepts, judgments, conclusions, questions, developing the capacity for analytical work, as well as evaluating others similar opportunities. As follows, critical thinking must involves methods of formal logic to have possibility to analyze natural reasoning which borrowed from different areas of knowledge and everyday life. Focusing on natural reasoning, critical thinking as an important form of expression of intellectual activity is essential in the process of decision making. Decision-making procedure is a practical demonstration of the usage of knowledge of critical thinking. The practical relevance of critical thinking proved important for the reorganization of the educational process. Due to this quality, the concept of critical thinking started to spread and gain popularity among all

УДК 101.9

Я. Р. Чайковський

Інститут комунікативних практик

О. М. Швець

Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Польща)

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ ОДНОГО ВИДАННЯ: ВКЛАД СТАНІСЛАВА ЄДИНАКА В РОЗВИТОК ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Впродовж ХХ ст. політична й ідеологічна ситуація не сприяла розвитку слов'янської філософії. Польський філософ С. Єдинак є одним з небагатьох сучасних філософів, наукове зацікавлення якого лежить у сфері філософії слов'янського світу. Його монографія «Філософія країн Центрально-Східної Європи» присвячена філософії слов'янського космізму, малознаним сторінкам східноєвропейської філософії, зокрема, української, російської, чеської, австрійської тощо.

Ключові слова: Станіслав Єдинак, слов'янська філософія, космізм, українська філософія, російська філософія, австрійська філософія.

Політичні маневреність, мода та економізація суспільства, що домінували в ХХ столітті і продовжують панувати і сьогодні, створили, на перший погляд, непереборне домінування традиційно західних підходів до філософії. Феноменологія, екзистенціалізм, аналітична філософія, постмодернізм і ніби «забутий» марксизм, заповнили традиційне академічне філософське середовище, практично витіснивши філософію слов'ян. Традиційно слов'янський анархізм і космізм, волонтаризм і крайній індивідуалізм у раціональній постаті став невід'ємною частиною сучасної західної філософії. Показовим прикладом цінності слов'янської філософії виступає сучасна дискусія про сутність свободи волі людини, що активно відбувається у філософському середовищі, зокрема в Сполучених Штатах Америки. Провідні американські і європейські філософи Д. Деннетт, Т. Харіс, Т. Кларк, Р. Дворкінс, А. Розенберг та ін. прагнуть переосмислити свободу волі людини, яка, на їхню думку, повинна базуватися на вже традиційному апіоричному її визнанні, а не принципах зовнішнього детермінізму. Філософське переосмислення

fields of science and knowledge. Having supporters among the various disciplines, the question arose as to identify the concept of critical thinking. That is exactly what it take place and can apply to independence, and stop being just as a method of achieving true knowledge in all fields of science and knowledge. This leads to the conclusion that the problem of identifying the concept of critical thinking lies in its multidisciplinary character, which leaves it unresolved, but makes topical. The article uses a systematic approach to the analysis of the basic principles of the concept of critical thinking.

Keywords: critical thinking, logic, criteria of thinking, decision-making procedure, education.

References

Lipman, M 1991, 'The reflective model of educational practice', *Thinking in Education*, Cambridge University Press, 7–25 p., Cambridge, New York.

Moore, B & Parker, R 2011, 'Critical Thinking', McGraw-Hill, New York.

Plotnikova, NF 2009, 'Kriticheskoe myshlenie i ego formirovanie v vysshem chebnom zavedenii' ['Critical thinking and its formation in higher chebnom institution']. *Obrazovatel'nye tehnologi i obshchestvo*, Kazanskiy gosudarstvennyy tehnologicheskij universitet publ., №1, c. 396–400, Kyiv.

Sorina, GV 2003, 'Kriticheskoe myshlenie: istoriya i sovremennyy status' ['Critical Thinking: history and present status'] *Vestnik Moskovskogo universiteta. Ser. 7, Filosofija*, № 6, pp. 97–110.

Walton, DN 2008, 'Informal logic: a pragmatic approach (2nd ed.)', Cambridge University Press, Cambridge, New York.

Надійшла до редколегії 05.03.2013 р.

феномена свободи волі широко обговорювалось серед слов'янських філософів-космістів ще в першій половині ХХ ст. Космісти висували практично ті самі аргументи – природний еволюціонізм і зовнішній детермінізм.

Проте існують поодинокі сучасні філософи, які протягом років свої творчої діяльності захоплювалися багатством слов'янської душі, що вміщує в собі анархічну свободу і глибинну повагу до людини, віру в Людину і Бога, відкритість і потаємність, що не властиві жодній іншій філософії у світі. На жаль, існує досить мало досліджень як у вітчизняній, так і зарубіжній літературі феномена слов'янської філософії. Безперечно, можна віднайти багатотомні дослідження в кожній із слов'янських держав – Україні, Польщі, Росії, Чехії, Словаччині, Болгарії тощо. Але вони радше є добрим прикладом «містечкового» підходу до філософських досліджень, закладеного ще за радянських часів і великою мірою домінуючого до сьогоднішнього дня. У той час наукова спадщина великих слов'янських філософів Д. Чижевського, М. Шлимкевича, М. Шаповала, Т. Масарика, Д. Міхалчевського та ін. часто залишалася незнаною навіть для академічних середовищ.

Проте політична і ідеологічна ситуація середини ХХ століття не сприяла плідному симбіозу філософських світобачень. З одного боку, розвиток слов'янської філософії був якщо не зупинений, то, напевно, значно обмежений політичним домінуванням марксизму, а ті незначні паростки свіжих філософських ідей, що появлялися в тотальності наукового матеріалізму і емпіріокритицизму, часто залишалися непоміченими філософськими середовищами Заходу. З іншого – творчий доробок слов'янських філософів використовувався в політичних цілях. Слов'янська філософія ставала предметом маніпуляцій: до неї вкладалися не притаманні їй прагнення до створення єдиної держави, не властиві для неї ідеї марксизму чи політичного екстремізму. Хоча не можна заперечити існування крайніх екстремістських поглядів серед слов'ян, їх філософія радше не мала широкої підтримки, а використовувалася для політичних маніпуляцій чи реалізації імперських очікувань представниками різних держав.

Проте існують визначні постаті, які всупереч обставинам і моді залишалися вірними своєму походженню і протягом свого життя займалися вивченням, чи краще сказати, проникненням у глибини власної сутності, а через неї – у філософію слов'янства. Серед них, без сумніву, можна назвати визначного польського філософа Станіслава Єдинака.

С. Єдинак народився недалеко від Кракова. У 1958–1963 роках навчався на філософському факультеті Варшавського університету, де здобув ступінь магістра філософії. Під час навчання С. Єдинак мав щастя відвідувати авторський курс всесвітньо відомого польського вченого, представника львівсько-варшавської школи філософії Казимира Айдукевича, що, безперечно, вплинуло на філософські погляди і зацікавлення майбутнього філософа. Подальші наукові зацікавлення філософа були тісно пов'язані з вивченням історії етики. У 1968 році С. Єдинак захистив кандидатську (докторську) дисертацію на тему «Дискусія про натуралізм у метаетиці», а в 1978 році докторську (хабілітаційну) дисертацію на тему «Етика в Польщі у 1963–1918 роках». Як вважає сам автор, найціннішими його роботами є дебютна монографія «Етика стародавнього Сходу», в якій він представив свої зацікавлення східною філософією, а також «Етика в Польщі у 1963–1918 роках». С. Єдинак є одним із засновників Люблінської філософської школи. Багаторічна наукова і творча діяльність професора Єдинака пов'язана з Університетом Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні. З молодих років особливою темою зацікавлення філософа була тематика філософії слов'янських країн. Інтелектуальна відвага і володіння всіма слов'янськими мовами дозволяли С. Єдинаку і в комуністичній Польщі реалізувати свої наукові зацікавлення. Багаторічне вивчення, осмислення, пережиття цієї теми вилилося в концептуальне авторське опрацювання «Філософія країн Центрально-Східної Європи» (Jedynak, 2012) [5], що вийшло друком у 2012 році.

Метою статті є критичний аналіз поглядів польського філософа С. Єдинака на філософію слов'ян, представлених в монографії «Філософія країн Центрально-Східної Європи». У статті окреслено авторський підхід до філософії слов'ян, виділено його основні риси і специфіку.

В основі методології дослідження лежить історико-філософський та критичний аналізи слов'янської філософії.

Філософія країн Центрально-Східної Європи
С. Єдинака – поодинокий приклад величч, неповторності, глибини і людяності, непомітної і часто просто забутої, слов'янської філософії. Негласний протест проти непам'яті самобутньої філософії червоною ниткою пронизав кожну сторінку оригінального за своїм підходом видання. С. Єдинак відкриває читачеві світ багатого і сміливого, нетрадиційного бачення світу слов'янських філософів, повертаючи із забуття великий пласт світової культури.

Структура роботи, вибрана автором, є своєрідним інтелектуальним лабіринтом, проходячи який, читач відвідує найпотемніші закутки слов'янської філософії, досягає розуміння її цілісності і глибини.

Дослідження С. Єдинака відкривається розділом, який має назву «Філософія космізму». Автор, в оригінальній спосіб, розмірковує над основоположною рисою східноєвропейської філософії – філософією космізму. Космізм – самобутній напрямок філософії, який виник у кінці ХІХ – початку ХХ ст., і вибудовував власне бачення світу, особливу інтерпретацію основних філософських проблем, починаючи від онтології, антропології, через власну теорію пізнання, філософію релігії, сформував оригінальну теорію суспільства, методологію освіти і виховання людини.

С. Єдинак критично осмислює одну з найменш досліджених гілок світової філософії, відділяючи її від ідеологічних нашарувань, яке отримала філософія космізму в СРСР і на Заході, показує особливості слов'янської самоідентифікації людини у світі.

Слід зазначити, що автор показує неоднорідність філософії космізму, тим самим заперечуючи усталену ще в 70-х рр. ХХ ст. ідею її цілісності. Космізм не слід вважати випадковим ексцентричним сплеском, формою політичного і соціального протесту російської філософії кінця ХІХ – початку ХХ століття. Космізм, як показує С. Єдинак, – це радше рамкова ідея, чи навіть світогляд, який закладає основоположну єдину основу для різноманітних інтерпретацій і суджень. Автор стверджує, що «при докладнішому знайомстві можна виділити в ньому багато підходів, часто відмінних не лише в деталях. Це стосується не тільки Цюлковського, з одного боку, і М. Федорова – з іншого. Не надто віддалені від космізму езотерично-космологічна філософія Е. Блавацької чи М. Реріха» (Jedynak 2012, р. 20) [5, с. 20].

С. Єдинак, аналізуючи основні напрямки філософії космізму, розглядає особливості філософських поглядів найвідоміших представників російського космізму, зокрема М. Федорова, В. Вернадського, В. Муравйова, О. Чижевського, М. Реріха, М. Холодного. Різномпланова репрезентація представників російського космізму дозволяє авторові всесторонньо розглянути феномен російської філософії, показати глибину філософування космістів.

М. Федоров, один з засновників космізму, закладає філософсько-релігійне підґрунтя нового напрямку філософії. Як вдало показує проф. Єдинак, М. Федоров опрацьовує найважливіші аспекти космологічної філософії – переосмислення розуміння початку людства і людини, як інструменту виконання Божої волі. Філософ, будучи переконаним у тісному зв'язку між процесами, які проходять на землі і процесами у Всесвіті, Космосі, бачив необхідність активного пізнання не лише власної планети, але і необхідність активізувати пізнання Космосу, упорядкувати хаос, заселяти Всесвіт. Епістемологічний потенціал, закладений в людині, як вважав Федоров,

нерозкритий через її егоїзм. Людина, зосереджуючись на власній особі, втрачає здатність бачити Всесвіт. Ідея безмежного епістемологічного потенціалу людини, який може відкритися людству (*не конкретній людині зокрема!*), значно розширила поняття людської спільноти, і далеко вийшла поза традиційне поняття соціальної чи релігійної спільноти, яка побудована на традиційному європейському раціоналізмі й індивідуалізмі.

Логічним розвитком ідей М. Федорова стала революційна ідея еволюційного розвитку людства, запропонована і опрацьовувана В. Вернадським. С. Єдинак ознайомлює читача з космологічною концепцією еволюції життя на землі В. Вернадського, його теорією розвитку біосфери, її розвитком з інтенцією досягнення ноосфери. Біологічний натуралізм і еволюціонізм, який використаний Вернадським для опису розвитку людства на землі, не отримав достатньої підтримки і розуміння як поміж радянських філософів, так і на Заході. Лише в кінці ХХ ст. еволюційна теорія захопила філософію та інші соціальні науки, доказавши свою актуальність і непересічність підходу вченого.

Теорія еволюційного розвитку, закладеного в космізмі, змінює перспективу бачення, сприйняття і розуміння світу. Традиційні для західної філософії початку ХХ ст. індивідуальна, соціальна (політична) і «релігійна» перспективи були доповнені екологічним виміром. У світогляді С. Єдинака, як представника слов'янської філософії, важливе місце займають погляди прекурсора екологічної філософії знаменитого російського філософа О. Чижевського, який є засновником таких специфічних дисциплін як космобіологія, космоепідемологія, космічна екологія. Важливість цих дисциплін важко переоцінити в еру активного дослідження космосу. Життя, вважає Чижевський, – це значною мірою космічне явище, яке повстало дякуючи динамічній дії космосу на інерційні матеріали землі. Видатною заслугою Чижевського, як вказує С. Єдинак, «було передусім звернення уваги на дію космічних сил, насамперед Сонця, на динаміку життя і всієї соціосфери» (Jedyrak 2012, p. 59) [5, с. 59]. Лінійний еволюціонізм В. Вернадського був доповнений принципом загального круговороту, циклічності еволюції, який у своєму зародженні має вже закладену причинність і закладені правильні цикли повторювальності. Принцип еволюції Чижевського фактично є основою сучасного глобального еволюціонізму.

Основоположні відмінності у розумінні глобальних світових процесів не могли не спричинити необхідність створення філософами-космістами не менш неординарної концепції людини і суспільства. Людський егоїзм, який вважався явною або прихованою, абсолютноною етичною і епістемологічною цінністю для західної філософської думки, у космістів інтерпретувався лише як недолік людської природи, який стоїть на перешкоді пізнанню і розумінню світу. Як вдало підкреслює Єдинак, на думку філософів-космістів, «людина ніби випала з належного їй місця в космосі, що обтяжило розуміння людської екзистенції. З цим пов'язані різні людські клопоти, страждання і взагалі вагомі небезпеки» (Jedyrak 2012, p. 20) [5, с. 20].

Автор показує генезу розвитку і становлення концепції «нвої» людини в російській філософії космізму. Її джерела – у християнській філософії Федорова. Основоположна характеристика людини – це її прагнення до людської спільноти і реалізації спільної справи людства. В основі філософії «спільної справи» закладено ідею родичівства. Розвиток людства

неможливий без зв'язку між поколіннями, кожне з яких пам'ятає і поважає своїх предків, вивчає і цінує їх досягнення. Дуже важливою складовою частиною філософської концепції Федорова є культ предків, який, на його думку, закладений у засадах християнства, але «християнства, звільненого від нальоту індивідуалізму і егоїзму» (Jedyrak 2012, p. 30) [5, с. 30]. «Спільна справа» повинна бути скерована на переформування світу і зміни, чи точніше, осягнення природи людини і людства.

Як підкреслює С. Єдинак, християнський (релігійний) антропологізм отримав свій розвиток у концепціях людини і спільноти В. Вернадського. Відкидаючи релігійну оболонку, містицизм, фантастичність і певну наївність ідей «спільної справи», він залишає концепцію еволюції поколінь, безсмертя людського роду, бережне ставлення до людини і природи, віру в безмежні властивості людського розуму, моральної відповідальності при використанні науково-технічного прогресу.

Вернадський вважав, що розвиток людини є результатом довготривалого натурального процесу. Проте людський розум надає людині можливість вийти за традиційну біологічну еволюцію і змінити спосіб впливу на світ. Одночасно він вказує на неможливість існування людини поза природним середовищем, незважаючи на його сучасну відмінність від решти природного світу. Концепція аутотрофізму людини Вернадського, як еволюції розуму людини в природі, закладає основи позарационального і позарелігійного мислення людини (Jedyrak 2007) [3].

Польський філософ своєрідним розвитком концепції людини Федорова і Вернадського вважає релігійну філософію М. Реріха, яка є оригінальним синтезом російської релігійної філософії і філософії релігії Сходу. Єдинак відзначає специфіку окреслення і розуміння Реріхом поняття «культура» та її тотальний планетарний зміст (Jedyrak 2006) [2]. У рамках його філософії культура наділена функцією об'єднання людства, так як є зосередженням всіх вищих багатств людини, і одночасно є її серцем, що активізує до життя. Категорія культури у Реріха тісно пов'язана з поняттям Красоти. Красота виникає внаслідок боротьби і перемоги порядку над хаосом, є земною і позаземною гармонією.

С. Єдинак відкриває соціально-філософський вимір російського космізму. Зокрема, знайомить читача з творчим доробком філософа, письменника, публіциста і політика Валер'яна Муравйова, який мало відомий навіть у Росії і на пострадянському просторі. Особливу увагу автор приділяє поглядам Муравйова на більшшовизм і деякі аспекти філософії політики. Розквіт творчої діяльності Валер'яна Муравйова припав на тяжкі для Росії 20-ті роки ХХ ст. Прагнучи інтегруватися в молоду радянську державу, симпатії Муравйова все одно залишалися на боці релігійної філософії, в середовищі якої він вчився і ріс.

Особливість російського космізму, що яскраво показано монографією, в тому, що він є своєрідним симбіозом наукового і «ненаукового» мислення. Якщо бути точнішим, він відображає природність людського мислення, яке містить у собі як наукові, так і ненаукові елементи і які не можуть бути штучно розділені. Космісти виходять з ідеї цілісності мислення людини, людства, людини і природи, Землі, Космосу, Всесвіту, що, без сумніву, впливає на ставлення людини до суспільства, природи в глобальних і космічних масштабах. На думку космістів, основою повного об'єднання людства не

можуть стати політичні, економічні чи ідеологічні виміри, так як вони створені людиною. Об'єднання повинно наступити на основі екологічних і етичних мотивів, які є частиною внутрішньої природи людини.

Значним вкладом С. Єдинака є відкриття маловідомого, а значить недооціненого багатого світу української філософії. Дмитро Чижевський, Микола Шлемкевич, Микита Шаповал – видатні постаті української соціальної філософії. Їх єднає велич і забуття. Наперекір обставинам, які змушували їх відректися від власної ідентичності, філософи вибрали шлях вірності власним переконанням. Ціною цього стало політично вмотивоване ігнорування їх наукового і творчого доробку як в Україні, так і за кордоном. До сьогодні філософські та політичні погляди Д. Чижевського, М. Шлемкевича, М. Шаповала часто залишаються невідомими. Проф. Єдинак повертає їх із забуття, віддаючи належну шану філософам і ознайомлюючи читача з їх непересічним доробком.

Філософські погляди українських філософів, зрештою як й інших слов'янських мислителів Центральної Європи, мають яскраво виражене націоналістичне спрямування. Без сумніву, соціальне середовище кінця ХІХ – початку ХХ століття визначало необхідність підсумувати доробок нації, підкреслити його особливості і відмінності. Проблема нації виступає основоположною і у філософіях Д. Чижевського, М. Шлемкевича, М. Шаповала. Як показує Єдинак, ці українські філософи не вибирають традиційний шлях крайнього інтегрального націоналізму, сформованого на основі ідеологічних гасел (Jedynak 2009) [4], і не слідують за прикладом М. Міхновського і Д. Донцова. Завдання, які вони ставили перед собою, були значно складнішими. Засобами наукового пізнання вивчити і описати націю, як філософську категорію, і лише тоді окреслити особливості українців як нації. Ознайомлення з філософськими поглядами Д. Чижевського, М. Шлемкевича, М. Шаповала, які представлені у «Філософії країн...», дає можливість заглибитися до світу альтернативного бачення соціально-філософських проблем, що до сьогоднішнього дня залишаються актуальними.

Автор монографії не обмежується проблемами російського космізму і українського націоналізму. С. Єдинак показує значимість і взаємовпливи австрійської школи філософії і філософії слов'ян Центрально-Східної Європи.

Оригінальним і, безперечно, вдалим підходом автора є висвітлення австрійської філософії посеред слов'янських авторів. Традиційно вважається, що австрійська філософія спричинила домінуючий вплив на філософію Центральної та Східної Європи. У Віденському університеті навчалися або мали близькі контакти більшість найвідоміших філософів з Чехії, Словаччини, Болгарії тощо. С. Єдинак не зупиняється на традиційному ствердженні. Його авторська розвідка показує симетричний вплив філософії слов'ян на австрійську філософію (Jedynak 2004) [1]. Автор вперше розкриває вплив слов'янської філософії на германську традицію. Багаторічне співіснування в рамках однієї імперії не могло не вплинути на особливості формування і функціонування австрійської філософії. Безперечно, корисними і цікавими для дослідника будуть авторські розвідки малознаних проблеми чеської, словацької і болгарської філософії.

Монографія «Філософія країн Центрально-Східної Європи» відкриває багато нових імен, які були забуті

і загублені в часі. Автор використовує оригінальну методологію аспектного підходу, розставляючи важливі акценти. Це дозволяє вдумливому читачеві відкрити безмежний і оригінальний світ слов'янської філософії, про існування якої так мало відомо. Такий підхід дає можливість у досить невеликій за обсягом книзі висвітлити неймовірно широке коло проблем філософії країн Центрально-Східної Європи.

Особливістю і безперечним достоїнством книги є представлення автором особистих історій – біографій філософів, які виступають своєрідним зв'язком між філософом і його часом. Це створює цілісність, єдність філософської думки і історичної епохи, в якій вона зародилася. Автор монографії не лише аналізує і інтерпретує філософію слов'ян, а представляє читачеві чудову можливість ознайомитися безпосередньо з оригінальними текстами філософів. Вдало підібрані тексти створюють єдину концепцію слов'янської філософії. Ідея хрестоматійності є дуже значимою в умовах малодоступності першоджерел. Такий підхід до слов'янської філософії, де кожне речення містить широке коло нових ідей, вимагає від читача інтелектуальної відваги до їх осмислення.

Філософія слов'ян представлена в авторській монографії С. Єдинака заставляє інакше поглянути на слов'янську філософію як на філософію своєрідного індивідуалізму, який шукає персональної розмови зі світом, Богом та людиною. Вона не потребує посередника, а залишає людину сам-на-сам, тим самим даючи можливість найглибшого проникнення в найпотаємніші структури людської сутності.

Бібліографічні посилання

1. Jedynak S. Mykoła Szlemkewycz – uczeń Mortiza Schlicka / S. Jedynak. – Sofia, 2004. – S. 87–94.
2. Jedynak S. Filozofia kultury w ujęciu Mikołaja Rericha / S. Jedynak / Kowalewska M., Poczobut R. & Kuźnierz B. (eds.) Wyjaśnić i rozumieć: księga dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Kuderowiczowi. – Białystok, 2006. – S. 297–306.
3. Jedynak S. Kosmizm W. I. Wiernadskiego. Człowiek w kulturze. / S. Jedynak. – Warszawa : Wyd. Katedry Filozofii WSFiZ, 2007. – S. 164–175.
4. Jedynak S. Dmytro Czyżewski o rozwoju filozofii i ukraińskim charakterze narodowym. / S. Jedynak / Toruński Przegląd Filozoficzny. – № 9. – Toruń : Wydawnictwo Naukowe UMK, 2009. – S. 37–43.
5. Jedynak S. Filozofia krajów Europy Środkowo-Wschodniej / S. Jedynak. – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2012. – 150 s.

Чайковский Я. Р., Швец О. Н. История философии одного издания: вклад Станислава Едынака в развитие исследования славянской философии.

На протяжении ХХ ст. политическая и идеологическая ситуация не способствовала развитию славянской философии. Польский философ С. Едынак является одним из немногих современных философов, научный интерес которого лежит в сфере философии славянского мира. Его монография «Философия стран Центрально-Восточной Европы» посвящена философии славянского космизма, малоизвестным страницам восточноевропейской философии, в т. ч. украинской, русской, чешской, австрийской и др.

Ключевые слова: Станислав Едынак, славянская философия, космизм, украинская философия, русская философия, австрийская философия.

Chaykovskyy Y., Shvets O. History of philosophy of an issue: Stanislav Jedynak's contribution to development of slavonic philosophy studies.

Political flexibility, fashion and economization of society, which were dominating in the 20th century and keep on prevailing today, have generated seemingly invincible dominating of traditional Western approach to philosophy.

Polish philosopher S. Jedynak is one of the few modern philosophers, and his scientific interests lie in the sphere of the Slavonic world.

The purpose of the research is to provide critical analysis of the Polish philosopher S. Jedynak's views of the Slavonic philosophy, represented in the monograph «Philosophy of the Central Eastern Europe countries». The article outlines the author's recession to the Slavonic philosophy, points out its main features, describes the peculiarities of the author's approach to the Slavonic philosophy.

The methodology of the study is based on the historical-philosophic and critical analysis of the Slavonic philosophy.

His monograph «Philosophy of the Central Eastern Europe countries» is dedicated to the philosophy of Slavonic cosmism (K. Tsiolkovsky, N. Fedorov, V. Vernadsky, V. Muravyev et al.), the little known pages of the Eastern European philosophy, including those of Ukraine (D. Chyzhevskyy, M. Shlemkevych, M. Shapoval), Russia (G. Shpet), Czech, Austria, etc.

The Slavonic anarchism and cosmism, voluntarism and extreme individualism of the rational being have traditionally become an integral part of the modern Western philosophy. Modern discussion about the essence of the human free will, which is vividly flowing in the philosophic environment, is an illustrative example of the importance of the Slavonic philosophy.

The book «Philosophy of the Central Eastern Europe

УДК 1:316.3:141.131

М. Шильман

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

ФИГУРЫ ИСКЛЮЧЕНИЯ В ПЛАТОНОВСКОМ ГОСУДАРСТВЕ

Политический проект Платона дифференцирует социальные измерения и подчиняет устройство идеального полиса обеспечению безопасности выдающихся натур, служащих залогом реализации благой жизни. Для решения этой задачи фигура философа осмысливается как «включаемое исключение»: она вынужденно исключается из общего пространства соревнований, центрируя социальную структуру для последующего принудительного включения в нее на правах эксцентрированного элемента контроля и управления.

Ключевые слова: включаемое исключение, состязание, управление, политика, социальная структура, Платон, государство, эксцентрика.

Массированное философское диагностирование отношений власти и жизни маркирует переход к постсовременному мышлению, в значительной степени отмеченному, спровоцированному и активированному биополитической концепцией М. Фуко. Реакцией на возникновение нового понятийного поля стали анализ Ж. Делезом форм и аспектов биополитики в контексте «обществ контроля», критика А. Негри «капиталистической власти» и серия (активно переводящихся в последнее время на русский язык) работ Дж. Агамбена, посвященных проблеме захватывающей жизнь власти, которая анализируется в терминах «включающего исключения» и «чрезвычайного положения». Предлагаемая им генеалогия амбивалентных, по своей природе властных фигур, делающая самые дальние отсылки к формулам римского права, оставляет без должного внимания первые социально-политические проекты, в частности – специфическую конфигурацию «идеального государства» Платона. Однако именно в платоновской модели политического устройства разрабатывается, на наш взгляд, одна из первых технологий «исключения исключительного» и «включения исключенного».

Активно дискутируемая сегодня тема возможности и параметров «грядущего сообщества» является, безусловно, настоящим моментом долгой социально-философской предыстории, что может свидетельствовать

countries» reveals many new names, which were forgotten and lost in time. The author uses original methodology of aspect approach, arranging the important accents. It allows thoughtful reader to discover unlimited and original world of the Slavonic philosophy, which is so much unknown. Such approach gives an opportunity to highlight an incredibly wide circle of philosophic problems in the countries of the Central and Eastern Europe in a relatively small volume.

Keywords: Stanisław Jedynak, slavic philosophy, cosmism, Ukrainian philosophy, Russian philosophy, Austrian philosophy.

References

Jedynak, S 2004, 'Mykola Szlemkewycz – uczeń Mortiza Schlicka', Sofia, pp. 87–94.

Jedynak, S 2006, 'Filozofia kultury w ujęciu Mikołaja Rericha' In: Kowalewska, M., Poczobut, R. & Kuźnierz, B. (eds.) *Wyjaśnić i rozumieć: księga dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Kuderowiczowi*, Białystok.

Jedynak, S 2007, 'Kosmizm W. I. Wiernadskiego', *Człowiek w kulturze*, Warszawa

Jedynak, S 2009, 'Dmytro Czyżewski o rozwoju filozofii i ukraińskim charakterze narodowym'. *Toruński Przegląd Filozoficzny*, pp. 37–43.

Jedynak, S 2012, 'Filozofia krajów Europy Środkowo-Wschodniej', Lublin, Wydawnictwo UMCS.

Надійшла до редколегії 05.03.2013 р.

об актуальности данного исследования социальной конституции фигур исключения, участвующих в строении «идеального государства» Платона. С оглядкой на указанный исследовательский контекст, в качестве цели данной статьи выступает анализ той «исключительности», которая, внося известные коррективы в традиционную для древнегреческого общества социальную состязательность, становится одной из отправных точек платоновского политического проекта. Следование означенной выше цели обуславливает и постановку конкретных задач, в число которых входит выявление в отношении различных социальных номинаций системных процедур исключения и включения, используемых Платоном для задания параметров благой жизни и пределов социального порядка. Несмотря на то, что указание на степень разработанности данной проблемы косвенно сопряжено с необходимостью делать неявную отсылку к практически бесконечному множеству исследований социальных аспектов платоновской философии, в качестве ближайших значимых следует отметить работы Дж. Агамбена, М. Фуко, Ж.-Л. Нанси, Ж. Деррида, И. Протопоповой, В. Прокопенко и другие. Что же касается предлагаемого исследования, то его научная новизна состоит в понимании и определении моделируемого Платоном идеального полиса как устройства искомого социального посредством симметричных процедур исключения/включения эксцентричного.